

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

2011-08-09

Dnr. B3.3-0289/2010

Dnr. B3.3-0289/2010

BRÅ Slutrapport: Kyrkoprojektet

Problembild

Kyrkoprojektets mål är att förebygga stölder av kulturhistoriskt värdefulla föremål i kyrkor som förvaltas av Svenska kyrkan genom att erbjuda hjälp till församlingarna med att uppdatera befintliga inventarieförteckningar i bild och skrift, och dessutom registrera samtliga föremål i en för Svenska kyrkan gemensam databas som.

Sverige har en av Europas äldsta och mest bevarade kulturarvsskatter, eftersom Sverige har varit relativt orörd av krig, fattigdom och sjukdom. I Sverige finns det idag cirka 3700 kyrkor som tillhör Svenska kyrkan, och samtliga av dessa innehar otroligt värdefulla kulturarvsföremål. Problemet är att fler och fler kyrkor har allt mindre bemanning och många kyrkor till och med stängs ner på grund av ekonomiska skäl. Detta betyder i sin tur att kyrkobyggnaden och dess inventarier, som är mycket värdefulla ur ett kulturhistoriskt perspektiv, lämnas obebakade. På grund av detta sker många stölder av kulturarvsföremål som sedan förstörs eller säljs vidare på svarta marknaden. Dessa föremål är i många fall ovärderliga och kommer aldrig kunna ersättas. Att kyrkorna är underbemannade och delvis stängda innebär också att de förteckningar som ska finnas över kyrkans föremål ofta försummas. Detta betyder att kyrkorna, som innehar dessa ovärderliga kulturarvsföremål, inte har en tillfredsställande och uppdaterad inventarieförteckning. När föremål då försvinner har man ingen möjlighet att kunna härleda dem om de eventuellt skulle återfinnas.

Enligt en rapport som Brå sammanställt i samarbete med Riksantikvarieämbetet och Rikspolisstyrelsen (Brottsplats Kyrkan, 2005), så har fem procent av de undersökta kyrkorna förlorat kulturarvsföremål mellan 2002-2005. Detta betyder i sin tur att efter 25 år med fortsatta stölder i samma omfattning skulle samtliga kyrkor ha blivit bestulna, och det kulturarv som de föremålen representerar skulle mer eller mindre vara borta för alltid.

Denna problembild presenterades av polisen och Brå lokalt i Örebro, och Kyrkoprojektet såg en möjlighet att förebygga stöld av Svenska kyrkans kulturarvsskatter genom att uppdatera församlingarnas inventarieförteckningar i bild och text, och registrera föremålen i en gemensam databas.

Åtgärder

Det finns många brottsförebyggande metoder som kyrkorna kan använda sig av. Den mest effektiva metoden är bemanning. Man kan även installera larmsystem, förankra stöldbegärliga föremål, höja personalens medvetande, säkra rutinerna, lysa upp kyrkornas fasader med mera. De flesta församlingar har dock inte de resurser som krävs för att nyttja dessa brottsförebyggande metoder. Därför väljer många församlingar tyvärr att hålla sina kyrkor stängda för allmänheten. Detta är verkligen beklagligt eftersom kyrkan, enligt 10:de avdelningen, 40 kap i Kyrkoordningen, "ska hållas tillgängliga för allmänheten".

En annan brottsförebyggande åtgärd är att ha en uppdaterad inventarieförteckning i bild och skrift, det vill säga en lista över kyrkans samtliga kulturarvsföremål som är stöldbegärliga med

Efter att ha gjort en behovsanalys ute i församlingarna bestämdes det därför att vi skulle erbjuda församlingarna hjälp med att få sina inventarieförteckningar uppdaterade i skrift och bild och dessutom registrera föremålen i en databas. Genom dessa åtgärder finns möjligheten att:

- Skydda församlingarna som potentiella offer;
- Härleda stöldgods till eventuella gärningsmän, vilket i sin tur försvårar häleri;
- Göra allmänheten medveten om åtgärderna och på så sätt få en positiv inverkan på hela brottsituationen

I vår strävan att göra allmänheten medveten om att församlingen har koll på sina föremål och har en uppdaterad inventarieförteckning föreslår vi att efter inventeringen i bild och skrift är gjord så erbjuds församlingen en dekal att sätta upp på en offentlig plats i kyrkan. Vi drar en parallell till projektet Grannsamverkan. Dekalen och skyltarna som sätts upp i områden med Grannsamverkan symboliserar ökad medvetenhet, ökad vaksamhet, starkare samarbete, trygghet och kontroll. Enligt en rapport från Brå (Grannsamverkans effekter på brottsligheten, 2008) så har Grannsamverkan en avskräckande effekt på eventuella brottslingar. Enligt en intervju med 20 personer som blivit dömda för inbrott, undviker 19 av dem områden med grannsamverkan. Kyrkopjektets övertygelse är att detsamma skulle fungera för församlingarna.

Genomförande

Kyrkopjektet består av en projektansvarig och två projektledare. Deltagarna i Kyrkopjektet, som utför det praktiska arbete ute i församlingarna och med registreringen, består av arbetssökande som går under diverse arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Projektorganisationen har sitt kontor på Sensus studieförbund i Örebro, med tillhörande datorsal för de deltagare som arbetar med registrering. I hyran av dessa lokaler ingår telefoni, kontorsmaterial och ekonomisk administration.

Projektansvarig har rollen som handledare för projektledarna. Projektledarnas uppgift är att göra projektet genomförbart genom att skapa en handlingsplan och en tidsram för projektet. Projektledarna har även i uppgift att skapa och upprätthålla relevanta kontakter med myndigheter, stift, församlingar, Arbetsförmedlingens olika kontor och de arbetssökande som visar intresse av att delta. Projektledarna skapar och distribuerar informationsmaterial om projektet till berörda parter, organiserar projektets logistik, har kontinuerliga möten och rapporterar till projektansvarig.

Initialt träffar projektgruppen de aktuella stiftet för ett möte och en diskussion om vilka behov som finns i stiftet och hur projektet kan hjälpa till. En individuell handlingsplan fastslås. Därefter förs en dialog med församlingarna inom stiftet för att utröna vilken hjälp de önskar enligt den överenskommelse som gjorts med stiftet.

För de församlingar där uppdatering och fotografering görs, lämnas det färdiga materialet hos respektive församling till dess att det är dags för registrering i den gemensamma databasen Sacer, om inte annan överenskommelse skett.

I väntan på att registrera material i Sacer rekommenderar vi att kvalitetssäkra det material som finns, och använda sig av de rutiner församlingarna har i normala fall. Detta för att undvika dubbelt arbete senare.

Grupper

De tre praktiska blocken som projektets deltagare arbetar med är uppdatering, registrering och fotografering.

Uppdatering och fotografering

En grupp om 2-3 deltagare skickas till en församling för att göra en uppdatering av befintlig inventarieförteckning i bild och skrift i församlingens respektive kyrkor som kan variera med 1-6 stycken. Vi räknar med att det tar ungefär en vecka per kyrka. De som ska uppdatera inventarieförteckningen i skrift utrustas med en inventarieblankett som är baserad på den information som senare ska registreras i databasen Sacer. De utrustas även med penna, papper, förstoringsglas och måttband.

Fotografen utrustas med ett USB minne att spara fotografierna på, men använder sin egen utrustning i form av en systemkamera. Fotograferna ansvarar även för efterredigering av bilderna. En slitageersättning utgår med 150 kr per vecka för användandet av egen utrustning, en summa baserad på information från Svenska Fotografers Förbund.

Registrering

Registrering av befintligt material sker i nuläget med utgång från Sensus datorsal i Örebro. Vi har för nuvarande 18 deltagare som arbetar med registreringen. Materialet skickas till oss från Västerås stift. En av projektledarna ansvarar för registrerarna och det material som ska registreras. Materialet är i skiftande kvalitet, från handskrivna inventarieböcker till externt material i form av Gunnar Ekströms *Kyrksilvret i Västerås* och hemsidan *Medeltidens bildvärld* samt bilder från CD-skivor.

Sacer

Sacer är en webbaserad databas utvecklat enbart i syfte att registrera kulturarvsföremål. Ulrika Beskow, stiftsjurist, och Max Salo, IT-utvecklare, från Västerås stift är upphovsmakarna till Sacer. I nuläget är Sacer endast utbyggt i Västerås stift, Svenska kyrkan centralt planerar att bygga ut servern, eller skapa en liknande modul, och göra den tillgänglig till samtliga stift. Vi har fått en bekräftelse av Agneta Hildebrand, handläggare kyrkobyggnadsregistret Svenska kyrkan centralt, att de planerar en utbyggnad av Sacer som preliminärt förväntas vara färdig i början av 2012.

Projektledningen började med att ta kontakt med Strängnäs stift för att informera om den hjälp projektet kunde erbjuda församlingarna. Därefter tog vi telefonkontakt med samtliga församlingar i Strängnäs stift för att presentera projektet och göra en behovsanalys. När vi hade förstått hur situationen såg ut i församlingarna och vilka behov som behövde uppfyllas tog vi kontakt med Arbetsförmedlingen för att få tag på intresserade deltagare. Projektledarna åkte ut till olika Arbetsförmedlingskontor för att informera om projektet, och efteråt anmälde de potentiella deltagarna sitt intresse. Projektledarna träffade varje intressant individuellt för att försäkra sig om att deras kompetens låg i linje med projektets syfte.

Mål och tidsplan

Vårt mål var att uppdatera samtliga församlingars inventarieförteckningar och registrera materialet i databasen, i Strängnäs stift, till 2011-06-30, det vill säga 73 församlingar.

2010

13/9 Inventeringsarbetet börjar

Oktober och november

Inventerarna och fotograferna jobbar med inventering och dokumentation. Registrerarna jobbar med att föra in överlämnat material i databasen Sacer. Fortlöpande arbete för samtliga grupper.

December

Det insamlade materialet från grupper överlämnas till registrerarna

17 december

Deadline för gruppernas inventerare – sista inlämningsdag av material till registrerarna.

22 december

Deadline för gruppernas fotografier – sista inlämningsdag av insamlat material till registrerarna.

31 december

Projektet är slutfört i följande fem län: Södermanland, Västmanland, Örebro, Dalarna och Värmland.

1 januari 2011

Successivt bygga ut projektet till övriga Sverige

Uppföljning sker under januari, bland annat med hjälp av en löpande dokumentation.

Avvikelser

Vi har fått begränsa projektets geografiska utbredning till Örebro län. Vi har insett att det vi har åtagit oss att faktiskt göra till viss del var orealistiskt. Vi har under den här tiden förstått att den organisation vi främst jobbar med (Svenska kyrkan) kräver mer bearbetning än vi först trodde. Detta har tyvärr gjort att projektets framfart har bromsats upp rätt så ordentligt. Vi har insett att vi lägger mer värde i att göra ett riktigt bra jobb på ett mindre område, än ett halvdant jobb bara för att förverkliga det stora område vi från början åtagit oss. Vi har därför begränsat vårt område till Örebro län och förväntar oss realistiskt att ha gjort ett riktigt bra jobb fram till juni 2011.

Då vi har begränsat projektets geografiska utbredning till Örebro län är vårt mål att få ut sammanlagt 50 personer i sysselsättning, i Örebro län.

Databasen Sacer existerar i nuläget enbart i Västerås stift, och vi har därför inte möjlighet att registrera något annat material i databasen än det som finns i Västerås stift. Vi har tagit upp frågan med Svenska kyrkan centralt, som är mycket positivt inställda till Kyrkoprojektet, och de arbetar nu för att skapa en modul i samma format som Sacer som de kan erbjuda till landets samtliga stift.

Vi har insett att det inte går att samarbeta med Svenska kyrkan som en enhet, utan måste rikta oss till varje stift separat och tillsammans utarbeta en handlingsplan, och därefter göra en överenskommelse med varje enskild församling.

I nuläget samarbetar vi med Strängnäs stift där fokus ligger på uppdatering och fotografering ute i församlingarna. I vårt samarbete med Västerås stift arbetar vi med registrering av befintligt material i databasen Sacer. Gruppen sitter i Sensus datorsal i Örebro. Detta har medfört en förändring i tidsplanen genom att vi beräknar vara färdiga med uppdatering och fotografering i de församlingar som hör till Strängnäs stift i Örebro län, och registrering av befintligt material i de församlingar som hör till Västerås stift i Örebro län till juni 2011.

I Örebro län finns det sammanlagt 27 församlingar. 21 st ligger under Strängnäs stift, där uppdatering av inventarieförteckningar i bild och skrift har pågått. 6 st ligger under Västerås stift där registrering av befintligt material har pågått.

I Strängnäs stift har vi fått kontakt med samtliga församlingar. I 14 församlingar har vi skickat ut inventerare och fotografer för uppdatering av inventarieförteckningar. 5 st har sagt sig vara nöjda med sina inventarieförteckningar men är intresserade av att få materialet registrerat i databasen Sacer. 2 st har tackat nej till ett samarbete med Kyrkoprojektet.

I Västerås stift har vi fått kontakt med 5 församlingar. 3 st har skickat material som vi har registrerat i databasen Sacer. 1 församling har själv redan registrerat allt material i Sacer. 1 församling har vi ej lyckats få kontakt med.

Aktörer

De aktörer som har deltagit i projektet är representanter från Sensus Mellansverige, Brå, Rikspolisstyrelsen, Svenska kyrkan och Arbetsförmedlingen, samt arbetssökande inventerare, fotografer och registrerare.

Styrningen sker genom en referensgrupp med representanter från Sensus Mellansverige, Brå, Rikspolisstyrelsen, Svenska kyrkan och Arbetsförmedlingen. Sensus Mellansverige står som huvudman för projektet.

Arbetsförmedlingen förmedlar arbetssökande, som går under diverse arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och som är intresserade av att delta i Kyrkoprojektet. Ekonomiska bidrag erhålls även från Arbetsförmedlingen för den sysselsättning åt de arbetssökande som projektet genererar.

Kyrkoprojektet har ett bra samarbete med Brå, som har visat ett stort intresse för projektet. Vi har kontinuerligt deltagit i möten med Brå och diverse försäkringsbolag, bland annat Folksam och Trygg Hansa, som även de har ett intresse i projektet ur en försäkringssynvinkel. Kyrkoprojektet har en kontinuerlig kontakt med Kenneth Mandergrahn på Rikspolisstyrelsens avdelning för kulturarvsbrott. Svenska kyrkan är representerade från central och lokal nivå.

Även om Kyrkoprojektet startade som ett brottsförebyggande projekt, med målet att förebygga kulturarvsbrott i Svenska kyrkan, så har alla våra samverkansparter att vinna på projektet.

Genom Arbetsförmedlingen etableras kontakt med våra deltagare och vi har ett nära samarbete med Arbetsförmedlingens berörda kontor.

Brå har ett stort intresse av projektet då de ser möjligheterna med att en gemensam, rikstäckande databas där samtliga kulturarvsföremål finns registrerade kan verka i ett brottsförebyggande syfte.

Rikspolisstyrelsen ser projektet som en fantastisk tillgång för att kunna härleda eventuellt stöldgods. I våra kontakter med RPS har vi förstått att mycket som stjäls i Svenska kyrkan ibland återfinns med sällan kan härledas på grund av bristfällig dokumentation.

Sensus studieförbund har ett nära samarbete med Svenska kyrkan och ett brett kontaktnät ut mot församlingarna. Sensus är ett studieförbund som lyfter fram livsfrågor, mångfald och globala frågor och anser att Kyrkoprojektet till största del står för dessa frågor. De ser även en möjlighet att förankra sin verksamhet. Sensus visar sitt engagemang genom att hyra ut lokaler till projektledningen samt en datorsal till registrerarna. De erbjuder även tillgång till deras kontaktnät till församlingarna.

Svenska kyrkan har idag på många håll en oerhört bristfällig dokumentation av sina kulturarvsföremål, och är mycket positivt inställda till den hjälp Kyrkoprojektet kan erbjuda. Vi främjar ett samarbete med varje enskild församling och den spetskompetens vad gäller kulturarvsföremålen som de besitter.

Kyrkoprojektets deltagare får intressanta, meningsfulla och betsående arbetsuppgifter som är anpassade till deras individuella förutsättningar, behov och möjligheter.

Samtliga aktörer har engagerat sig i Kyrkoprojektet som en del av deras ordinarie verksamhet, alltså har ingen finansiering utgått från projektet. Delatagarna har fått ekonomiskt stöd från Arbetsförmedlingen för den sysselsättning åt de arbetssökande som projektet genererar.

Resultat

Projektet har kontinuerligt utvärderats kvalitativt och kvantitativt. I samband med avslutat samarbete med varje församling skickas en utvärderingsblankett ut med påståendena:

- Utförd arbetsinsats har varit givande för församlingen
- Utförd arbetsinsats har underlättat församlingens arbete
- Vi är nöjda med resultatet
- Samarbetet med grupperna har fungerat väl
- Kontakt med projektledningen har fungerat väl

Församlingarna har fått gradera svaren från 1 – 5 där 1 är håller inte alls med och 5 är håller starkt med. Vi har fått övervägande 4 – 5 till svar. Vår avsikt med denna utvärdering är att få en idé om vad församlingarna tycker om vårt samarbete och om de känner att de får någon hjälp utav oss. Vad vi utläser av svaren som vi har fått så är församlingarna mycket positivt inställda till Kyrkoprojektet och den hjälp vi erbjuder.

I en andra utvärdering har vi undersökt hur församlingarna känner att Kyrkoprojektet har hjälpt dem att kunna förhindra att brott begås i deras respektive kyrkor genom att få koll på sina kulturarvsföremål och göra allmänheten medveten om detta. Då vi inte har haft möjlighet att framställa någon dekal att erbjuda församlingarna under denna tidsperiod har vi inte kunnat mäta om det faktiskt har verkat brottsförebyggande. Vad vi däremot har kunnat göra är en allmän

kvalitativ mätning hur församlingarna upplever att tryggheten i kyrkorna har förändrats och om de tror att en sådan dekal kommer till att kunna verka brottsförebyggande.

Till varje församling har vi skickat en utvärderingsblankett med påståendena:

- Vi upplever att vi har bättre koll på våra kulturarvsföremål.
- Vi upplever en ökad trygghetskänsla.
- Vi har blivit mer medvetna om hur vi kan använda oss av brottsförebyggande åtgärder.
- Vi tror att en dekal för att göra allmänheten medveten om att vi har koll kan verka brottsförebyggande.
- Vi upplever att den hjälp vi har fått av Kyrkoprojektet har möjliggjort detta

Även här har församlingarna fått gradera svaren från 1 – 5 där 1 är håller inte alls med och 5 är håller starkt med. Vi har fått övervägande 4 – 5 till svar. Vår avsikt med denna utvärdering är att få en uppfattning om hur församlingarna tycker att vårt samarbete har gett dem en ökad känsla av trygghet, om de har blivit mer medvetna om hur de kan använda sig av brottsförebyggande åtgärder och om de tror att en dekal för att göra allmänheten medveten om att församlingen har koll på sina kulturarvsföremål. Det vi utläser av svaren som vi har fått så är Kyrkoprojektet har lyckats göra dem mer medvetna om brottsförebyggande åtgärder och att församlingarna upplever en större trygghetskänsla. Dessutom tror de på idén med att sätta upp en dekal på en offentlig plats.

Baserat på det arbete projektet har utfört och de svar vi har erhållit genom utvärderingarna, är det vår uppfattning att Kyrkoprojektet har bidragit till att samtliga församlingar i Örebro län som har varit intresserade den hjälp projektet erbjudit har påverkar problembilden positivt. Församlingarna har fått en uppdaterad inventarieförteckning i bild och skrift, något församlingarna i många själva inte har haft tid eller resurser för att göra. Detta har gjort att församlingarna känner att de har fått bättre koll på sina kulturarvsföremål vilket i sin tur ger en ökad trygghetskänsla. Församlingarna är också mycket positiva till den dekal Kyrkoprojektet ämnar utveckla för att göra allmänheten medveten om att församlingarna verkar brottsförebyggande, vilket troligtvis kommer att avskräcka eventuella gärningsmän.

Förändringen som skett i församlingarna, deras ökade medvetenhet och ökade trygghetskänsla, är något som Kyrkoprojektet har bidragit till i allra högsta grad. Problembilden som presenterades i början har vi sett en lösning till och kunnat erbjuda den hjälp församlingarna var i stort behov av, ett behov de inte kunnat fylla själva på grund av bristen på tid och resurser.

Den lärdom som kan dras av projektet är att man med relativt små medel och med gemensamma krafter har möjlighet att verka brottsförebyggande. Det krävs inte alltid enorma resurser för att förhindra att brott begås. Med engagemang och samarbete kan man komma långt. Det viktiga är att hjälpas åt att genomföra den gemensamma lösningen och framförallt att göra allmänheten medveten om vad man har gjort, för att på så sätt avskräck de eventuella gärningsmännen.